A makroszkópikus vízi gerinctelen szervezetek minősítési eredményei alapján számított vízkémiai paraméterekre vonatkozó osztályhatár javaslatok megállapításának elvi alapja és módszere.

(Bioaqua Pro Kft.„ 2009 február)

A vízkémiai adatbázisból kapott adatállományt a VTVOR kódok alapján összekötöttük a Bioaqua Pro Kft., adatbázisában található azon mintavételi helyekkel, melyeken az elmúlt négy év folyamán a VKI elvárásait kielégítő kvantitatív makroszkópikus vízi gerinctelen mintavétel történt. Ennek eredményeként egy olyan adatmátrixot kaptunk, melyben a VTVOR kódok alapján egymás mellé kerültek az egyes víztestek Q_{BAP} index-szel elvégzett ökológiai alapállapotminősítési értékei és a vízkémiai háttérváltozók.
Az adatállományt feldaraboltuk víztesttípusok szerint, ill. egészen pontosan a fenti táblázatban szereplő víztesttípuscsoportok szerint.
Az elemzés során víztesttípuscsoportonként korreláció-analízissel vizsgáltuk, hogy van-e statisztikai módszerekkel igazolható összefüggés a makroszkópikus vízi gerinctelenek mintavételi eredményei alapján számított Q_{BAP} index értékei és az egyes háttérváltozók értékei között, ill. milyen irányú az összefüggés. Szignifikancia szintnek a biostatisztikában általánosan elfogadott $p<0,05$-öt választottuk. Két marginálisan szignifikáns ($0,1>p>0,05$) összefüggést is jelentősnek tekintettünk és további elemzésnek vetettük alá.
A vízkémiai adatbázisból kapott háttérváltozók közül a következőket vontuk be a korreláció-analízisbe: BOI, dikromátos és permanganátos KOI, NH_4^+, NO_3^-, Összes nitrogén, PO_4^{3-}, összes foszfor. Ez azzal indokolható, hogy a szervesanyagterhelésre utaló háttérváltozók (pl.: KOI, BOI, NH_4^+) és a makroszkópikus vízi gerinctelen fauna kapcsolata, ill. már évtizedek óta kutatott jelenség. A makroszkópikus vízi gerinctelen fauna szervesanyagterhelésre vonatkozó magas indikációs értéke miatt számos szaprobiológiai vízminősítési rendszer kidolgozásának alapját képezték. Emellett gyakran a szervesanyagterheléstől mind térben mind időben nehezen választható el a növényi tápanyagok koncetrációja a vízben. Mindemellett több szakirodalomban olvashatók olyan vizsgálati eredmények, melyek a összefüggést mutattak ki egyes növényi tápanyagok koncetrációja és bizonyos fajok térbeli eloszlási mintázata között.
A fenti táblázatban látható, hogy a síkvidéki kisvízfolyások, a síkvidéki, szerves mederanyagú vízfolyások és a síkvidéki, pangó vizű vízfolyások kivételével minden víztesttípuscsoportban találtunk jelentősnek tekinthető szignifikáns összefüggést bizonyos vízkémiai háttérváltozók és a makroszkópikus vízi gerinctelen szervezetek mintavételi eredményei alapján számított ökológiai állapotminőség mérőszámai között.
A rendelkezésre álló adatállomány elemzése alapján összességében arra a következtetésre juthatunk, hogy a síkvidéki kisvízfolyások, ill. alapvetően a síkvidéki vízfolyások esetében a háttérváltozók vizsgált tartományában kevésbé szoros összefüggés mutatható ki a vízi gerinctelen fajegyüttes által mutatott ökológiai állapotminőséggel. Szélesítve a háttérváltozók vizsgálati tartományát valószínűleg ezen vízfolyások esetében is nőne a szignifikáns korrelációs kapcsolatok száma és erőssége.
Ezzel szemben a hegy és dombvidéki vízfolyásokban elsősorban a kisvízfolyásokban, főleg azok középső és alsó szakaszán a háttérváltozók vizsgált tartományában is igen erős korrelációs kapcsolatokat mutattunk ki mind a közvetlenül szervesanyagterhelésre utaló mutatók, mind a növényi tápanyagok koncetrációja és a Q_{BAP} index értékei között.
Azokban az esetekben, mikor statisztikailag igazolható negatív összefüggést mutattunk ki az ökológiai állapotminőség (Q_{BAP}) és az adott háttérváltozó értéke között, a következő lépésben a lehető legnagyobb R^2 értékkel jellezhető görbét illesztettük a koordinátarendszerben (Y

tengely kémiai háttérváltozó, X tengely Q_{BAP}) megjelenített ponthalmazra. A legjobban illeszkedő görbék egyenletei szintén a fenti táblázatban találhatók. A matematikai egyenletek segítségével meghatároztuk a Q_{BAP} index által mutatott közepes és jó, valamint a jó és kiváló ökológiai állapotminőségi osztályhatárokhoz rendelhető kémiai háttérváltozó értékeket.

Meg kell jegyezni, hogy az elemzés során problémát jelentett, hogy nem lehetett pontosan hozzárendelni a kémiai háttérváltozók mérőpontjainak koordinátáihoz a makrogerinctelen mintavételi helyek koordinátáit, következésképpen elképzelhető, hogy a két koordináta között valamilyen terhelés található. Sok esetben, bár ugyanaz volt az ökológiai állapotminősítési értékhez és a vízkémiai háttéradatokhoz tartozó VTVOR kód más víztestből származnak. A legtöbb víztesttípuscsoport esetében viszonylag kevés adattal dolgozhattunk, mely látszik a táblázatban megadott szabadsági fok értékekből.

Továbblépés

Bizonyosan ugyanazokról a mintavételi helyekről származó vízi makrogerinctelen és vízkémiai háttérváltozó adatállomány esetén még pontosabb eredményekre és a síkvidéki víztesttípuscsoportok esetében is több szignifikáns korrelációs kapcsolatra lehet számítani.

	változó	**p értéke**	**r értéke**	**df**	**egyenlet**	**R^2**	**jó – közepes osztályhatár**	**kiváló-jó osztályhatár**
Dombvidéki közepes vízfolyások és nagy folyók	PO_4^{3-}	0,026	-0,482	20	y = -47,518Ln(x) + 304,14	0,3392	**67,98**	**41,39**
Duna hazai szakasza	BOI	0,099	-0,3703	20	$y = 4,2081e^{-0,002x}$	0,0755	**3,31**	**2,76**
Duna hazai szakasza	NH_4^+	0,036	-0,7383	21	$y = 14,197x^{-1,0576}$	0,2841	**0,09**	**0,05**
Duna hazai szakasza	PO_4^{3-}	0,035	-0,4518	21	$y = 843,41x^{-0,5884}$	0,1425	**50,43**	**36,28**
Duna hazai szakasza	$P_{össz}$	0,012	-0,5478	19	$y = 267,62e^{-0,0051x}$	0,1696	**145,12**	**91,7**
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások	BOI	0,086	-0,2647	42	$y = 4,6182e^{-0,0052x}$	0,0917	**3,09**	**2,3**
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások	KOI_{PE}	0,002	-0,4666	41	$y = 9,3705e^{-0,0059x}$	0,1882	**5,95**	**4,25**
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások	KOI_{DE}	0,001	-0,4716	42	$y = 32,829e^{-0,0082x}$	0,2264	**17,46**	**10,94**
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások	NH_4^+	<0,0001	-0,7063	42	$y = 1,938e^{-0,038x}$	0,4491	**0,1**	**0,01**
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások	NO_3^{2-}	0,001	-0,5056	43	y = -1,9742Ln(x) + 10,723	0,3334	**2,15**	**1,05**
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások	$N_{össz}$	0,042	-0,4713	18	y = -2,8685Ln(x) + 15,716	0,4747	**3,26**	**1,67**
Hegyvidéki és dombvidéki	PO_4^{3-}	0,000	-0,5332	42	$y = 696,28e^{-0,0265x}$	0,2836	**90,49**	**19,98**

	változó	**p értéke**	**r értéke**	**df**	**egyenlet**	**R^2**	**jó – közepes osztályhatár**	**kiváló-jó osztályhatár**
kisvízfolyások								
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások	$P_{össz}$	0,001	-0,5085	41	$y = 942{,}91e^{-0{,}0195x}$	0,2499	**210,08**	**69,13**
Hegyvidéki és dombvidéki kisvízfolyások felső szakaszai	NO_3^{2-}	0,0086	-0,7608	10	$y = 3{,}3388e^{-0{,}0061x}$	0,267	**2,15**	**1,55**
Síkvidéki kisvíz-folyások	-	-	-	-	-	-	-	-
Síkvidéki közepes és nagy folyók	$P_{össz}$	0,0458	-0,4902	16	$y = 278{,}04e^{-0{,}006x}$	0,1847	**151,68**	**96,71**
Síkvidéki, szerves mederanyagú vízfolyások	-	-	-	-	-	-	-	-
Síkvidéki, pangó vizű vízfolyások	-	-	-	-	-	-	-	-

- *a táblázatban szereplő értékek az e-mailen átküldött xls. táblákban szereplő mértékegységben vannak feltüntetve*
- *a táblázatban szereplő javasolt osztályhatárok 2 tizedesig számított értékek, melyek nyilvánvalóan kerekítésre szorulnak, a többi élőlénycsoport eredményeinke figyelembe vételével*